

РЕЦЕНЗИЯ

по процедура за защита на дисертация за придобиване на образователната и научна степен “*доктор*” (PhD)

Рецензент: **проф. Калин Порожанов д-р дн** – катедра *История* при ПИФ на ЮЗУ «Неофит Рилски», въз основа на Заповед № 743/18.04.2023 г. на Ректора на ЮЗУ, Благоевград проф. д-р Борислав Юруков, във връзка с **провеждането на защитата на дисертационния труд за ОНС «доктор»**, по научната специалност *Археология, вкл. нумизматика и епиграфика*, в професионално направление 2.2 История и археология, област на висше образование 2.Хуманитрани науки и **Решение от Първото заседание на НЖ**, проведено на 28.04.2023 г.

Кандидат: **Мирослав Митков Маджаров**, докторант редовна форма на обучение, в катедра *История* при ПИФ на ЮЗУ, с тема на дисертацията *Монетна циркулация по горното течение на река Марица и южните склонове на Същинска Средна гора (VI – IV в.пр.Хр.)*. Благоевград, 2023, с научен ръководител проф. Иля Прокопов д-р дн

I. КРАТКИ БИОГРАФИЧНИ ДАННИ: През 2017 г. завършва ПУ «Паисий Хилендарски» като *Магистър балканист филолог, балканист историк и учител по новогръцки език*. От 2018 г. е *Уредник-нумизмат* в Археологическия музей – гр. Хисаря. През 2019 г. става *Магистър по нумизматика, експертиза и оценка на културно-исторически ценности* в ЮЗУ “Неофит Рилски” – Благоевград, а през 2019-2022 г. е редовен докторант по *Археология, вкл. нумизматика и епиграфика*, в същия университет.

II. ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАУЧНАТА ПРОДУКЦИЯ:

Дисертационният труд се състои от **Заглавна страница** – 1 с., **Съдържание** (2-4 с.), **ПРЕДГОВОР** (5-7 с.), **УВОД** (7-11 с.), **ПЪРВА ГЛАВА** (12-99 с.), **ВТОРА ГЛАВА** (100-179 с.), **ТРЕТА ГЛАВА** (180-229 с.), **ЗАКЛЮЧЕНИЕ** (230-243 с.), **БИБЛИОГРАФИЯ** (244-256 с.), **Съкращения** (258 с.), **Приложения в текста: карти, таблици, схеми, диаграми.**

Предговорът представя съдържанието на дисертацията. **Уводът** се състои от 8 части, както следва: **Избор на темата. Актуалност и значимост.** Изборът... „е продиктуван от...нови археологически и нумизматични данни за района на горното течение на р. Марица, поречията на реките Стряма и Тополница и южните склонове на Същинска Средна гора...” (7 с.) „...Актуалността и значимостта на темата се определя от това, че представя и обобщава за най-новите резултати от археологическите и нумизматични проучвания в тази част на Тракия, която...заема ключова позиция в търговско-икономическото развитие на Одриското царство...” (8 с.) **Цели-**те са ясно формулирани: събиране, анализиране, синтез и обобщение на нумизматичните данни, „в контекста на монетната циркулация, като пряко отражение на икономическите и политическите отношения на Тракийската държава със съседния на нея античен свят...” (8-9 с.). **Основните задачи** са добре представени: уточняване на географските и хронологични граници; обстоен преглед на монетните находки, вкл. „де визо“; очертаване на пътищата на монетната циркулация; изготвяне на инвентарен свод с коментар на находките; обяснение на получената се проблемна ситуация (9 с.). **Обект на изследване** са „...достъпните монетни съкровища и единични монети от изследвания район от края на VI в.пр.Хр. до втората половина на IV в.пр.Хр. ...Нумизматичният

материал, намерен случайно или при археологически разкопки се съхранява във фондовете на музеите Пловдив, Асеновград, Пазарджик, Септември, Панагюрище, Стрелча, Хисаря и Карлово.”(9-10 с.) **Териториален обхват** „се ограничава на юг от горното течение на р. Марица, а на север - южните склонове на Същинска Средна гора и горното течение на р. Стряма. Западната граница е Ихтиманска Средна гора, а на изток – долината на р. Стряма...”(10 с.). **Хронологичен обхват** – „периода от края на VI в.пр.Хр. до втората половина на IV в.пр.Хр...., свързан с процеса на формиране ...на... Одриското царство..., най-значителната държава в Югоизточна Европа, разположена северно от егейските полиси.” (10-11 с.). **Етапи на изследването:** „комплексното разглеждане на исторически, археологически и нумизматични данни,... преглед на социално-икономическото развитие;...преглед на колективните и единични монетни находки.” (11 с.). **Методи** представя общите и частни методи – описание, сравнение, аналогия, анализ, синтез, обобщение и коментар, като се обръща внимание на **спецификата** при работа с нумизматичен материал, обоснована на **циркулацията** на монетите, **определено свързана със селищната система.**

ПЪРВА ГЛАВА: ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ИЗСЛЕДВАНАТА ТЕРИТОРИЯ съдържа 7 параграфа.

1.1.Кратка физико-географска, петрографска и хидрографска характеристика. Климат анализира благоприятните условия за обитаване и успешно развитие на обществените структури.

1.2. Кратък преглед на селищната структура в района на Горното течение на р. Марица и Южните склонове на Същинска Средна гора констатира, че ... селищата са: градове, владетелски резиденции, емпории, селища-тържища и села.

1.2.1. Селища по горното течение на р. Марица с нейните притоци, реките Тополница и Луда Яна. 1.2.2. Селища по южните склонове на Същинска Средна гора и долината на р. Стряма. И в двата подпараграфа се представят откритите на терен обекти, свързани с темата на дисертацията. Те са последвани от *Коментар* (29-30 с.), в който се уточнява **впечатляващият брой села – 39**, които са „разположени на север от р. Марица, по долините на реките Тополница, Луда Яна, Пясъчник и Стряма. ...Гъстотата на селищата се увеличава в посока от изток на запад. Най-многобройни са селищата в района на поречията на реките Луда Яна и Тополница. Тази концентрация се обяснява с природните богатства около Панагюрище, преките пътища на север към Златишко-Пирдопското поле и близостта на емпорион Пистирос...”(27 с.).

1.3. Общ преглед на историческите събития в Тракия от края на VI в.пр.Хр. до установяване на македонската доминация. *Антични извори* разглежда различните мнения в историографията за появата и развоя на Одриското царство при Терс I, Спарадок, Ситалк, Севт I, Меток/Медок/Амадок I с неговия парадинаст Севт (II) (като се обръща специално внимание и на институцията на парадинастите, следват Хебризелм, Котис I и Керсеблепт.

1.4.Общ историографски преглед представя подробно информацията от най-ранните наблюдатели и разкопвачи от дипломатическите среди в Турция през XVI и XVII в., през автори като Ф. Кари – XVIII в., В. Томашек – XIX в., до авторите от XX и XXI в., като се обръща внимание на издаването на антични извори и появата на значими трудове по тракология.

1.5. Общ преглед на археологическите проучвания (селища, пътища, пазари) подробно запознава с разкопките и публикациите на К. Иречек и братя Шкорпил и стига до наши дни.

1.6. Преглед на нумизматичните изследвания съобщава за първите водещи нумизматични школи: XIX век в Западна Европа – Немска, Френска и Английска; Зад океана – Американската. Следва представяне на големите нумизмати от XIX-XX и началото на XXI век. Изброяват се основни американски, английски, френски и др. нумизматични издания и корпуси, станали базисни за науката.

Следва представяне на историографията, свързана с Балканите и Древна Тракия. Тук се започва с името на френския нумизмат от XVIII в. Ф.Кари и се стига до наши дни. Обръща се специално внимание и на българската нумизматична школа.

1.7. Търговски и политически взаимоотношения отлично характеризира двата основни типа общества, след края на II/нач. на I хил.пр.Хр. на Балканите – едното на формиращите се елински полиси през VIII-VI в., другото на етносите тракийски държави, от които в края на VI и през V в. Одриското царство се изявява като империя. Именно взаимоотношенията империя-полис/полис-империя се оказват определящите през периода VI-IV в., в които и двете страни имат интереси на взаимноизгодно сътрудничество...

Докторантът се спира и на одриските владетелски резиденции, на емпорионите и тържищата в Одриската *базилея* - местата с най-активни стоково-парични отношения.

II. ВТОРА ГЛАВА: ИНВЕНТАР НА КОЛЕКТИВНИТЕ И ЕДИНИЧНИТЕ МОНЕТНИ НАХОДКИ ОТ ПАЗАРДЖИШКА И ПЛОВДИВСКА ОБЛАСТ: (ХОМОГЕННИ И СМЕСЕНИ ПО ТЕРИТОРИАЛЕН ПРИНЦИП) се състои от 3 параграфа.

II.1 Колективни находки, включва Съкровище от Костенец, Старозагорска област (№1), последвано от Съкровищата от Пазарджишка (№№ 2-16) и от Пловдивска област (№№ 17-28): По-важни са:

II.1.2 Пазарджишка област: №2. С. Ветрен, община Септември-2005 г. находка от 9 сребърни монети от VI-IV в. пр. Хр. Главната характеристика на подобни малки находки, съставени от дребни монети е принадлежността им към личен или семеен бюджет. ПРИНОС. **№3.** Голямо Белово-1959 неизвестен брой сребърни статери на о. Тасос – V в. пр. Хр. ...находката... има висока стойност и не е предназначена за покриване на ежедневни нужди, а по-скоро ...при заплащане на наемници или данъци към местната власт. ПРИНОС. **№13.** Брацигово-1982, 32 сребърни монети от втората половина на IV в. пр. Хр.: Парион – 16 хемидрахми, Тракийски Херсонес – 14 хемидрахми, Абдера – 2 тетробола. Тази находка по горното течение на Хеброс отразява стабилните търговски контакти на одрисите с градовете от малоазийския бряг. ПРИНОС

II.1.3. Пловдивска област. №22. Кръстевич-2005, общ. Хисаря. 19 сребърни монети: о-в Тасос: 6 статера (до 510 г. пр. Хр.), 1 статер (435-411 г. пр. Хр.), 2 драхми (до 510 г. пр. Хр.), 2 хемиобола (411-350 г. пр. Хр.); Кизик: 1 хемиобол (480-450 г. пр. Хр.); Парион: 7 ³/₄ драхми (ок. 475 г. пр. Хр.). Комплексният анализ на резултатите в с. Кръстевич дава основание да се предположи, че е съществувало не обикновено **тракийско селище, а значителен търговски център** (εμποριον). ПРИНОС. **№23.** Язовир Пясъчник, общ. Хисаря. 250+ монети на тракийските владетели Сараток (445-435), Меток (407-389), Хебризелм (389-384), Котис I (384-359), Керсеблепт (359-341/340), Филемон, и Деметрий + екземпляри на Тракийския Херсонес, градовете Парион, Лете и о-в Тасос. ПРИНОС. **27.** Долнослав, общ. Асеновград. Не е известно от колко монети се е състояла тя. Сигурното е, че съдържа сребърни монети на тракийския владетел Сараток (ок. 413/411-404 г. пр. Хр.) ПРИНОС.

II.2. Единични находки, по области:

Пазарджишка. *Пистирос*. Най-голям е броят на **монетите на македонските владетели – 493 броя**. Основни представители сред тях са бронзовите монети на Филип II – 202 екземпляра, Александър III – 127. **Втората група монети са монетите на тракийските владетели – 193 екземпляра**. Колекцията от тези монети е не само най-богатата в количествено отношение, но е най-богата и по броя на представените в нея владетели, типовото разнообразие, а някои от монетите са единствени екземпляри. Аматок I или Меток - 43 броя, Севт II – 5 бр., Котис I - 78 бр., Аматок II - 17 бр., Терес II - 22 бр., Керсеблепт – 3 бр., Севт III - 4 броя, монети от типа „силен и нимфа”- 21 бр. Сребърни екземпляри от тази група са 22: 4 бр. на Аматок I, 8 бр. на Котис I, 10 броя от типа „силен и нимфа“ и три фурета. От изнесената статистика е видно, че сред тази група най-голям дял се пада на монетите на Котис I. ПРИНОС.

Сред монетите от Пистирос значително място заемат тези на автономните градове, чийто брой достига 141 екземпляра.

II.3.Изводи. **На първо място** предложената за изследване територия е изпъстрена с разнообразен нумизматичен материал от периода VI–IV в. Отбелязано е стратегическо местоположение на региона с богатите рудни находища, съсредоточени в Средногорието и съществуващите удобни комуникации с градовете от Егейския свят, Проливите и Западното Черноморие. ПРИНОС. **Разпределението на монетите в три основни групи:** тракийски монети, монети от Мала Азия (област Мизия) и монети на македонските владетели; **структурата и номиналите на монетната маса показват**, че сред находките има монети, предназначени **както за едри плащания, така и за осъществяване на ежедневни и по-дребни търговски сделки.** ПРИНОС.

III. ТРЕТА ГЛАВА: ТЪРГОВСКИ ЦЕНТРОВЕ И МОНЕТНА ЦИРКУЛАЦИЯ В ИЗСЛЕДВАНИЯ РАЙОН НА ТРАКИЯ (КРАЯ НА VI В. ПР. ХР. – ВРЕМЕТО НА ФИЛИП II)

III.1. Градски центрове, Емпории; Пътища:

III.1.1.Градски центрове. Резултатите от археологическите проучвания на тракийски селища, локализирани в територията, предмет на дисертацията, определят **като градски центрове: тракийското селище при с. Васил Левски и Филипопол.** За първото се казва, че е **важен политически център с управленски функции** от края на VI-първата половина на V в. ПРИНОС. Второто – остава в хронологията от IV в.пр.Хр. насетне....

III.1.2 Емпории и тържища.

Емпорион Пистирос. Наличието на толкова голям обем монетен материал е показател за първостепенната роля на Пистирос в търговско-икономическото развитие на Одриската държава и неговото значение на средище, в което са извършвани значителни по количество търговски сделки. ПРИНОС.

Тракийско селище-тържище при с. Кръстевич дава ценна информация за развитието на селищната структура в Тракия – то е селищен, търговски и култов комплекс в община Хисаря... Находките, **включително и нумизматичният материал,** се ограничават във времето от началото на V в.пр.Хр., до средата на IV в.пр.Хр... Местоположението и характерът на **тракийското селище при с. Кръстевич** заедно с близко разположения до него храм... оформят **единен комплекс, който притежава типичните белези на търговско средище - εμπορίον.** ПРИНОС.

Тракийски селища (тържища?) при с. Дуванлий. В землището на с. Дуванлий, община Калояново са регистрирани **две тракийски селища...** Комплексният анализ на резултатите от

локализираните тракийски селища, в съчетание с находките, произхождащи от богатия могилен некропол, дават основание да се допусне, че и двете – са **селища с определени търговски функции**, които могат да бъдат причислени към **селища-тържища**. ПРИНОС.

Тракийско селище (тържище?) при с. Цар Асен. От анализа на наличните данни се допуска, че **това селище е поддържало търговски контакти** с Егейското крайбрежие – **о-в Тасос** и малоазийски градове от Дарданелите – **Абидос**. ПРИНОС.

III.1.3. Пътища. На фона на **селищната структура** в Горнотракийската низина през VI-IV в. пр.Хр. и **регистрираните от монетни находки** обекти се вижда концентрация на обекти в **три основни направления**: **едното** е Северозапад-Югоизток по горното течение на р. Марица, **второто** е по долините на реките Тополница и Луда Яна с посока Север-Юг и **третото** – също с посока Север-Юг, е по долината на р. Стряма. В тези направления се търсят и **главните пътища**, по които се е реализирал стоково-паричния обмен между селищата с големите градски центрове и търговски селища, разположени както във вътрешността на Тракия, така и по крайбрежията на Одриската държава. (207 с.) ПРИНОС.

III.2. Разпространение на монетите по долините на реките и търговските пътища (карти с находки).

III.3. Структура на монетната маса, изразена в обеми – аналитично обобщение, което се отнася и за трите вида монети: III.3.1. Тракийски монети (градове, области, владетели); III.3.2. Малоазийски монети; III.3.3. Монети на македонските владетели, където са вместени в III.3.4. Таблица с проценти, с които отлично илюстрира анализа и синтеза в текста. ПРИНОС.

III.4. Изводи. И двата градски центъра – този **при с. Васил Левски**, и този при **Филипополис** са в Пловдивска област. В посока

С-Ю те са в почти права линия и на запад от тях няма селище с ярко подчертани градски функции... тези градски центрове се развиват като административни и търговски средища.. Доминиращото място ... се пада на **емпорион Пистирос**, който заема ключова позиция в стоково-паричния поток в района на Горното течение на Хеброс. Анализът на данните дава възможност в разглежданата територия, **за пръв път**, да се определят като **селища с търговски функции** и тези при селата **Кръстевич, Дуванлий и Цар Асен. ПРИНОС.**

ЗАКЛЮЧЕНИЕ-то дава

III. ОСНОВНИТЕ ПРИНОСНИ ИЗВОДИ:

-Трудът представя за първи път цялостен синтез и анализ на нумизматичния материал от предложения географски ареал от периода (VI-IV в.пр.Хр.).

-Съчетаването на монетните находки със съществуващите в изследваната територия тракийски селища посочва: **основните търговски пътища** и контакти на Одриската държава с търговските центрове от Егея, Проливите и Понта...; **селищната система**, в която са налице **градски центрове** (Васил Левски), един **емпорион** (Пистирос), който се е ползвал със специално отношение от страна на владетелския двор, **селища-тържища** – при селата **Цар Асен, Кръстевич и Дуванлий**, една **владетелска резиденция** – **Кози грамади** и различни по големина поселения от типа на селата.

-Направеният преглед на **колективните и единичните монетни находки** в изследваната територия очертава **две основни търговски зони**: едната е по поречието на р. Хеброс с посока СЗ-ЮИ, а другата е в посока С-Ю от Същинска Средна гора към долината на Хеброс.

-За селищата, концентрирани западно от поречието на р. Стряма, за опорни пунктове служат колективните монетни находки от

Кръстевич, Старосел, местността Кози грамади, язовир Пясъчник. Те очертават посоката на **предримския път по поречието на р. Пясъчник към тракийските тържища при с. Дуванлий и от там – към долината на Хеброс.**

-Концентрацията на монетните находки и разпределението на монетите от тях е в групите: тракийски монети, монети от Мала Азия, монети на македонски владетели. От изследваната територия, за периода **VI-IV в., са анализирани 29 колективни монетни находки с общ инвентар 1678 монети и 839 единични: общо 2517 монети.**

-Монетите на тракийските владетели, с общ брой от региона– **234**, се откриват при проучването на почти всички археологически обекти от региона и често присъстват в смесените колективни находки. Най-голям брой монети на тракийските владетели (172 бр.) произхождат от Пистирос. От тях 78 бр. са на Котис I, които заемат доминираща позиция. ПРИНОС.

-Най-значителна част от малоазийските монети са на **Парион**, в Мала Азия. ПРИНОС.

-Изпъкват **бронзовите македонски монети.** Стремезът на Филип II е бил да наложи македонската монетна система и да измести масово употребяваните нискономинални сребърни монети на Тракийския Херсонес, Парион и Тасос.

Представени са Карти и Таблици, онагледяващи текста.

БИБЛИОГРАФИЯТА е изчерпателна: общо 152 заглавия, от които 98 на кирилица и 54 – латиница; +15 цитирани антични автора.

Авторефератът отговаря на изискванията, приемам изброените в него приноси, като добавям и отчетените от мен в рецензията. Тук, Мирослав Маджаров е изброил 7 публикации, от които: **по темата на дисертацията са 4: 1 статия № 1** (под печат в сайта <https://www.bulgny.com/index.php/ejournal/index>, където не излиза

името на автора и заглавието на статията) и **3 статии, отпечатани в АОРите - №№ 5, 6 и 7, което надхвърля изискуемите 2 статии.** В допълнение, обаче, задължително трябва да се отчете и **приетата за печат 1 монография (представена като такава на сайта на издателството <https://proviaspublishing.com/#> в Наукометрията).**

Наукометрия. От дадени за печат и излезли от печат статии и монография докторантът събира **общо 137** точки, което е много над нужните 30.

Проверката на Издателския комплекс при ЮЗУ „Неофит Рилски”, от 06.03.2023 г. показва, че текстът на дисертацията има индекс на сходство 19%., което означава, че няма плагиатство.

IV.КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ: Препоръчвам дисертацията да се отпечата на български и на английски.

V.ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Въз основа на всичко казано до тук, давам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА И ГЛАСУВАМ С „ДА”** за получаването на ОНС *доктор* от редовния докторант **Мирослав Маджаров** за дисертацията *Монетна циркулация по горното течение на река Марица и южните склонове на Същинска Средна гора (VI – IV в. пр. Хр.)*. Благоевград, 2023, по научната специалност *Археология, вкл. нумизматика и епиграфика*, в професионално направление 2.2 История и археология.

Рецензент:

31.05.2023 г.

проф. Калин Порожанов д-р дн

REVIEW

under the procedure for defense of a dissertation for acquiring of the educational and scientific degree “*doctor*” (PhD)

Reviewer: Prof. Kalin Porozhanov Dr. DSc – Department of History at the Faculty of Law and History in South-West University “Neofit Rilski” – Blagoevgrad, based on Order No. 743/18.04.2023 of the Rector of the SWU Prof. Dr. Borislav Yurukov, in connection with the **defense of the dissertation work** (for the the educational and scientific degree «doctor»=PhD), in the scientific specialty *Archaeology, incl. numismatics and epigraphy*, in professional direction 2.2 History and Archaeology, field of higher education 2. Humanities, and **Decision from the First meeting of the Scientific Jury**, held on 28.04.2023 .

Candidate: Miroslav Mitkov Madzharov – full-time doctoral student, in the Department of History at the FLH in SWU, with the topic of the dissertation *Coin circulation along the upper reaches of the Maritsa River and the southern slopes of Sashtinska Sredna Gora (VI – IV centuries BC)*. Blagoevgrad, 2023, with academic supervisor Prof. Ilya Prokopov, PhD, DSc,

I. BRIEF BIOGRAPHICAL DATA: In 2017, he graduated from the PU "Paisiy Hilendarski" as a Master in Balkan Philology, Balkan History and Modern Greek Language Teacher. Since 2018, he has been Curator-numismatist at the Archaeological Museum in the city of Hisarya. In 2019, he became a Master in Numismatics, Expertise and Evaluation of Cultural-Historical Values at the “Neofit Rilski” SWU - Blagoevgrad, and in 2019-2022 he was a full-time doctoral student in *Archaeology, incl. numismatics and epigraphy*, in the same university.

II. CHARACTERISTICS OF SCIENTIFIC PRODUCTION:

The dissertation consists of Title Page – 1 p., Table of Contents (2-4 p.), FOREWORD (5-7 p.), INTRODUCTION (7-11 p.), FIRST CHAPTER (12-99 p.), SECOND CHAPTER (100-179 p.), THIRD CHAPTER (180-229 p.), CONCLUSION (230-243 p.), BIBLIOGRAPHY (244-256 p.), Abbreviations (258 p.), Appendices in the text: maps, tables, schemes, diagrams.

The Preface presents the content of the dissertation. The introduction consists of 8 parts as follows: **Selection of the topic. Actuality and significance.** The choice... "is dictated by... new archaeological and numismatic data for the area of the upper reaches of the Maritsa River, the tributaries of the Stryama and Topolnitsa rivers and the southern slopes of Shtinska Sredna Gora..." (7 p.) ". ..The actuality and significance of the topic is determined by the fact that it presents and summarizes the latest results of archaeological and numismatic research in this part of Thrace, which...occupies a key position in the commercial and economic development of the Odrysian Kingdom..." (8 p.). **The goals** are clearly formulated: collection, analysis, synthesis and summary of numismatic data, "in the context of coin circulation, as a direct reflection of the economic and political relations of the Thracian state with the neighboring ancient world..." (8-9 p.). **The main tasks** are well presented: specification of geographical and chronological boundaries; a comprehensive review of the coin finds, incl. "de viso"; delineation of the roads of coin circulation; preparation of an inventory with a comment on the finds; explanation of the resulting problematic situation (9 p.). **The object of research** is "...the available coin treasures and single coins from the researched area from the end of the 6th century BC until the second half of the 4th century BC...The numismatic material found by chance or during archaeological excavations is stored in the collections of the museums of Plovdiv, Asenovgrad, Pazardzhik, Septemvri, Panagyurishte,

Strelcha, Hisarya and Karlovo." (9-10 c. .) **Territorial scope** "is limited to the south by the upper reaches of the Maritsa River, and to the north - the southern slopes of Sachtinska Sredna Gora and the upper reaches of the Stryama River. The western border is Ikhtimanska Sredna gora, and to the east - the valley of the river Stryama..."(10 p.). **Chronological scope** - "the period from the end of the 6th century BC to the second half of the 4th century BC..., connected with the process of formation ...of... the Odrysian Kingdom..., the most significant state in Southeastern Europe, located north of the Aegean polis." (10-11 p.). **Stages of the study:** "the complex examination of historical, archaeological and numismatic data, ... review of socio-economic development; ... review of collective and individual coin finds." (11 p.). **Methods presents** general and particular methods - description, comparison, analogy, analysis, synthesis, summary and commentary, paying attention to the specifics of working with numismatic material, based on the circulation of coins, definitely related to the settlement system.

CHAPTER ONE: GENERAL CHARACTERISTICS OF THE RESEARCHED TERRITORY contains 7 paragraphs.

I.1. *Brief physical-geographic, petrographic and hydrographic characteristics. Climate* analyzes the favorable conditions for habitation and successful development of public structures.

I.2. *A brief overview of the settlement* structure in the area of the Upper course of the Maritsa River and the Southern slopes of Sachtinska Sredna Gora found that ... the settlements are: towns, dynastic residences, emporiums, settlement-markets and villages.

.2.1. *Settlements along the upper reaches of the Maritsa River with its tributaries, the Topolnitsa and Luda Yana rivers.* I.2.2. *Settlements on the southern slopes of Sachtinska Sredna Gora and the valley of the Stryama River.* In both subsections, the objects found in the field related to

the topic of the dissertation are presented. They are followed by a Commentary (29-30 p.), which specifies the **impressive number of villages - 39**, which are "located north of the Maritsa River, along the valleys of the Topolnitsa, Luda Yana, Pyasačnik and Stryama rivers. ...The density of settlements increases in the direction from east to west. The most numerous settlements are in the area of the Luda Yana and Topolnitsa rivers. This concentration is explained by the natural wealth around Panagyurishte, the direct roads to the north to the Zlatishko-Pirdopsko field and the proximity of the Pistiros emporium..."(27 p.).

I.3. *Overview of historical events in Thrace from the end of the 6th century BC until the establishment of Macedonian domination. Ancient sources* examines the different opinions in the historiography about the emergence and development of the Odrysian Kingdom under Teres I, Sparadocos, Sitalkas, Seuthes I, Metocus/Medocus/Amadocus I with his paradynast Seuthes (II) (paying special attention to the institution of the paradynasts, followed by Hebriselmis, Kotys I, and Kersebleptes.

I.4. *General historiographic overview* presents in detail the information from the earliest observers and excavators from the diplomatic circles in Turkey in the 16th and 17th centuries, through authors such as F. Cary - 18th century, V. Tomashek - 19th century, to the authors from the 20th and 21st centuries, paying attention to the publication of ancient sources and the appearance of significant works on Thracology.

I.5. *A general overview of archaeological research (settlements, roads, markets)* introduces in detail the excavations and publications of K. Ireček and the Shkorpil brothers and reaches the present day.

I.6. *A review of numismatic studies* reports on the first leading numismatic schools: XIX century in Western Europe – German, French and English; Across the ocean - American. The following is a presentation

of the great numismatists of the 19th-20th and the beginning of the 21st century. Main American, English, French, etc. are listed. numismatic editions and corpora that have become basic for science.

Following is a presentation of the historiography related to the Balkans and Ancient Thrace. Here we start with the name of the French numismatist from the 18th century F. Cary and go up to the present day. Special attention is also paid to the Bulgarian numismatic school.

I.7. *Commercial and political relations* excellently presents the two main types of societies, after the end of 2nd/beginning of the 1st millennium BC on the Balkans - one of the forming Hellenic polises in the 8th-6th centuries, the other of the ethnic Thracian states, of which the Odrysian Kingdom emerged as an empire at the end of the 6th and in the 5th centuries. It was the empire-polis/polis-empire relations that proved to be decisive during the 6th-4th centuries, in which both sides had interests in mutually beneficial cooperation...

The doctoral student also stops at the Odrysian dynastic residences, the emporiums and the marketplaces in the Odrysian *Basilea* - the places with the most active commodity-money relations.

II. SECOND CHAPTER: INVENTORY OF THE COLLECTIVE AND INDIVIDUAL COIN FINDINGS FROM PAZARDZHİK AND PLOVDIV REGIONS: (HOMOGENEOUS AND MIXED BY TERRITORIAL PRINCIPLE) is of 3 paragraphs.

II.1 *Collective finds*, includes Hoard from Kostenets, Stara Aagora Region (No. 1), followed by Hoards from Pazardzhik Region (No. 2-16) and from Plovdiv Region (No. 17-28): More important are:

II.1.2 **Pazardzhik region: №2.** Vetren, Septemvri municipality - 2005 find of 9 silver coins from VI-IV centuries BC. The main characteristic of such small finds, composed of small coins, is their belonging to a personal or family budget. **CONTRIBUTION. №3.**

Golyamo Belovo-1959 unknown number of silver staters of Thassos – 5th century BC ...the find... is of high value and is not intended to meet daily needs, but rather ...to pay mercenaries or taxes to the local government. CONTRIBUTION. **№13.** Bratsigovo-1982, 32 silver coins from the second half of the 4th century BC: Parion – 16 hemidrachms, Thracian Chersonese – 14 hemidrachms, Abdera – 2 tetrobolos. This find on the upper reaches of the Hebros reflects the stable trade contacts of the Odrussians with the cities of the Asia Minor coast. CONTRIBUTION

II.1.3. **Plovdiv region. No.22.** Krastevich-2005, Hisarya municipality. 19 silver coins: Thassos island: 6 staters (to 510 BC), 1 stater (435-411 BC), 2 drachmas (to 510 BC), 2 Hemiobolus (411-350 BC); Cyzicus: 1 hemiobolus (480-450 BC); Parion: 7 $\frac{3}{4}$ drachmas (ca. 475 BC). The complex analysis of the results in the village of Krastevich gives reason to assume that there was not an ordinary Thracian settlement, but a significant trading center (εμποριον). CONTRIBUTION. **No.23.** Pyasachnik Dam, Hisarya municipality. 250+ coins of the Thracian rulers Sarathocos (445-435), Methocos (407-389), Hebrizelmis (389-384), Cotys I (384-359), Kersebleptes (359-341/340), Philemon, and Demetrius + specimens of the Thracian Chersonesus, the cities of Parion, Lete and the island of Thassos. CONTRIBUTION. **No.27.** Dolnoslav, commune. Asenovgrad. It is not known how many coins it consisted of. It is certain that it contains silver coins of the Thracian ruler Saratokos (c. 413/411-404 BC) CONTRIBUTION.

II.2. Single finds, by areas:

Pazardzhik. Pistiros. The number of coins of the Macedonian rulers is the largest - 493 pieces. The main representatives among them are the bronze coins of Philippos II - 202 copies, Alexander III the Great - 127. The second group of coins are the coins of the Thracian rulers - 193 copies. The collection of these coins is not only the richest in terms of quantity, but it is

also the richest in terms of the number of rulers represented in it, the variety of types, and some of the coins are unique specimens. Amatokos I or Metokos - 43 pieces, Seuthes II - 5 pieces, Kotys I - 78 pieces, Amatokos II - 17 pieces, Teresos II - 22 pieces, Kersebleptes - 3 pieces, Seuthes III - 4 pieces, coins from type "strong and nymph" - 21 pcs. There are 22 silver specimens of this group: 4 pcs. of Amatokos I, 8 pcs. of Kotys I, 10 pieces of the "strong and nymph" type and three furets. From the presented statistics it is clear that among this group the largest share falls on the coins of Kotys I. CONTRIBUTION.

Among the coins of Pistiros, a significant place is occupied by those of the autonomous cities, the number of which reaches 141 specimens.

I.3. *Conclusions.* **First of all**, the territory proposed for research is dotted with a variety of numismatic material from the period VI-IV centuries. The strategic location of the region is noted with the rich ore deposits concentrated in the Sredna Gora mountain and the existing convenient communications with the cities of the Aegean world, the Straits and the Western Black Sea. CONTRIBUTION . **The distribution of the coins into three main groups:** Thracian coins, coins from Asia Minor (the region of Mysia) and coins of the Macedonian rulers, the structure and denominations of the coin mass show that among the finds there are coins intended both **for large payments and for carrying out daily and smaller commercial transactions.** CONTRIBUTION.

III. THIRD CHAPTER: TRADING CENTERS AND COIN CIRCULATION IN THE RESEARCHED AREA OF THRACIA (END OF VI CENTURY BC - THE TIME OF PHILIPPOS II)

III.1. *City Centers, Emporiums; Roads:*

III.1.1. **City centers.** The results of the archaeological studies of Thracian settlements located in the territory, the subject of the dissertation, **define as urban centers: the Thracian settlement near the village of**

Vasil Levski and Philippopolis. The former is said to be an important political center with administrative functions from the end of the 6th to the first half of the 5th century. CONTRIBUTION. For the second, the chronology from the 4th century BC remains. then...

III.1.2 Emporiums and marketplaces.

Emporion Pistiros. The presence of such a large volume of coin material is an indicator of the primary role of Pistyros in the commercial and economic development of the Odrysian state and its importance as a center where significant commercial transactions were carried out. CONTRIBUTION.

A Thracian settlement-market near the village of Krastevich provides valuable information about the development of the settlement structure in Thrace, it is a settlement, trade and cult complex in the municipality of Hisarya... The finds, including the numismatic material, are limited in time from the beginning of the V century. BC, until the middle of the 4th century BC... The location and character of **the Thracian settlement near the village of Krastevich together with the nearby temple... form a single complex that has the typical marks of a commercial center - εμποριών** . CONTRIBUTION.

Thracian settlements (markets?) near the village of Duvanlii. **Two Thracian settlements** were registered on the land of the village of Duvanlii, Kaloyanovo municipality... The complex analysis of the results of the localized Thracian settlements, combined with the findings originating from the rich mound necropolis, give reason to assume that **they were settlements with certain commercial functions, which can be attributed to market towns.** CONTRIBUTION.

Thracian settlement (marketplace?) near the village of Tsar Asen. From the analysis of the available data, it is assumed that this settlement maintained trade contacts with the Aegean coast - the island of

Thassos and Asia Minor cities from the Dardanelles - Abydos.
CONTRIBUTION.

III.1.3. **Roads**. Against the background of the settlement structure in the Upper Thracian lowland in the VI-IV centuries BC. and the recorded coin finds show a concentration of sites **in three main directions: one** is Northwest-Southeast along the upper reaches of the Maritsa River, the **second** is along the valleys of the Topolnitsa and Luda Yana rivers with a North-South direction and the **third** – also with a North direction -South, is along the valley of the Stryama river. In these directions, the main roads along which the commodity-money exchange was realized between the settlements with the large urban centers and commercial settlements, located both in the interior of Thrace and along the coasts of the Odrysian state, are also being sought. (207 p.) CONTRIBUTION.

II.2. Distribution of coins along river valleys and trade routes (find maps).

III.3. Structure of the coin mass, expressed in volumes – an analytical summary that applies to all three types of coins: III.3.1. Thracian coins (cities, districts, rulers); III.3.2. Asia Minor Coins; III.3.3. Coins of the Macedonian rulers, where they are included in III.3.4. Table with percentages, which perfectly illustrates the analysis and synthesis in the text. CONTRIBUTION.

III.4. Conclusions. Both city centers - the one near **the village of Vasil Levski** and the one near Philippopolis are in the Plovdiv region. In the N-SE direction, they are in an almost straight line and to the west of them there is no settlement with clearly marked urban functions... these urban centers developed as administrative and commercial centers... The dominant place... falls on the **Pistiros emporium**, which occupies a key position in the commodity-money flow in the area of the Upper Hebros. The analysis of the data makes it possible, **for the first time, to define**

those near the villages of Krastevich, Duvanlii and Tsar Asen as settlements with commercial functions. CONTRIBUTION.

CONCLUSION (340-344c.) presents

III. THE MAIN CONTRIBUTION CONCLUSIONS:

- The work presents **for the first time** a complete synthesis and analysis of the numismatic material from the proposed geographical area of the period (VI-IV centuries BC).

-The combination of the coin finds with the existing Thracian settlements in the studied territory indicates: **the main trade routes** and contacts of the Odrysian state with the trade centers of the Aegean, the Straits and the Pontos...; the settlement system, in **which there are urban centers (Vasil Levski), one emporium (Pistiros)**, which enjoyed special treatment from the ruler's court, **settlement-markets - near the villages of Tsar Asen, Krastevich and Duvanlii**, one **ruler's residence – Kozi gramadi** and various sized settlements of the village type.

-The review of the collective and individual coin finds in the studied territory outlines **two main commercial zones**: one is along the Hebros River in the NW-SE direction, and the other is in the N-SE direction from Shtinska Sredna Gora to the Hebros Valley.

- For the settlements, concentrated west of the Stryama river, **the collective coin finds from Krastevich, Starosel, the Kozi gramadi locality, and the Piasachnik dam serve as reference points.** They outline the direction of the pre-Roman road along the Piasačnik River to **the Thracian marketplaces near the village of Duvanlii** and from there to the Hebros valley.

-The concentration of coin finds and the distribution of coins from them is in the groups: **Thracian coins, coins from Asia Minor, coins of Macedonian rulers. 29 collective coin finds with a total inventory of**

1,678 coins and 839 single coins were analyzed from the studied territory, from the period VI-IV centuries: a total of 2,517 coins.

-The coins of the Thracian rulers, with a total number from the region–234, are found in the study of almost all archaeological sites from the region and are often present in mixed collective finds. The largest number of coins of the Thracian rulers (172 pieces) originate from Pistyros. Of them, 78 pcs. are of Kotys I, which occupy a dominant position. CONTRIBUTION.

-The most significant part of Asia Minor coins are of Parion, in Asia Minor. CONTRIBUTION.

-The Macedonian bronze coins stand out. Philippos II's ambition was to impose the Macedonian coinage system and displace the mass-used low-denomination silver coins of the Thracian Chersonesus, Parion and Thassos.

Maps and Tables illustrating the text are presented.

The BIBLIOGRAPHY is comprehensive: a total of 152 titles, of which 98 in Cyrillic and 54 in Latin; +15 cited ancient authors.

THE ABSTRACT meets the requirements, I accept the contributions listed in it, adding the others reported by me in the review. Here, Miroslav Madzharov has listed 7 publications, of which: **on the topic of the dissertation are 4:** 1 article No. 1 (in print on the website <https://www.bulgnej.com/index.php/ejournal/index>, where the name of the author and the title of the article do not appear) and 3 articles published in AORs - No. 5, 6 and 7, which exceeds the required 2 articles. **In addition,** however, **the 1 monograph**, accepted for publication, (**presented as such** on the publisher's website <https://proviaspublishing.com/#> in **Scientometrics**), must also be taken into account.

Scientometrics. From published and out-of-print articles and a monograph, the doctoral student collects a total of 137 points, which is well above the required 30.

The inspection of the Publishing Complex at SWU-Blagoevgrad, dated 06.03.2023, shows that **the text of the dissertation** has a similarity index of 19%, **which means that there is no plagiarism.**

IV. CRITICAL NOTES AND RECOMMENDATIONS: I **recommend** that the dissertation be printed in Bulgarian and in English.

V. CONCLUSION. Based on everything that has been said up to this point, I give a POSITIVE ASSESSMENT AND VOTE "YES" for the receipt of a educational and scientific degree “*doctor*” (PhD) by full-time doctoral student **Miroslav Madzharov**, for the dissertation *Coin circulation along the upper reaches of the Maritsa River and the southern slopes of Sashtinska Sredna Gora (VI – IV centuries BC)*. Blagoevgrad, 2023, in the scientific specialty of *Archaeology, incl. numismatics and epigraphy*, in professional direction 2.2 History and Archaeology.

Date: 31.05.2023 г.

Reviewer:

Prof. Kalin Porozhanov Dr. DSc